

ВПЛИВ РЕГУЛЯТОРНОГО СЕРЕДОВИЩА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОЇ ГАЛУЗІ

В статті розглядається здійснюваний регуляторним середовищем сільськогосподарського виробництва вплив на ефективність діяльності підприємств аграрної галузі. Проводиться розкриття і аналіз зазначеного впливу.

In the article is examined carried out by the regulator environment of agricultural production influence on efficiency of activity of agrarian enterprises. Consideration and analysis of the noted influencing is conducted.

Ключові слова: регуляторне середовище, аграрна галузь, ефективність діяльності.

Постановка проблеми. Аграрний сектор України, який є важливою стратегічною складовою національної економіки і забезпечує продовольчу безпеку та незалежність країни, підлягає значному впливу регуляторного середовища, яке, в свою чергу, складається з багатьох різноманітних факторів. На сьогоднішній день, незважаючи ні на що, в сільськогосподарській галузі все ще існує велика кількість різнобічних проблем, подолання яких вимагає особливої уваги зі сторони держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Існуючі проблеми і особливості здійснення регулювання економіки сільського господарства досліджувались багатьма вітчизняними вченими, серед яких М.М. Миколайчук, В.В. Рудник, Н.М. Малініна, В. Дем'янчук, Н. Сеперович тощо [1, 2, 5;7]. Загалом, аналіз їхніх наукових праць дає змогу визначити, що, на сучасному етапі розвитку досліджуваної галузі, існує необхідність в проведенні нового етапу дослідження в даному напрямі.

Постановка завдання. Мета статті полягає в розкритті і аналізі здійснюваного впливу регуляторного середовища сільськогосподарського виробництва на ефективність діяльності підприємств аграрної галузі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сільське господарство як галузь національного виробництва з відносно низькою рентабельністю у багатьох країнах світу користується державними дотаціями та податковими пільгами. Так, М.М. Миколайчук у своїй статті «Реформування структури господарського комплексу як інструмент державного регулювання економіки регіону» [1] відзначає, що в розвинених країнах частка сільського господарства у ВВП, розрахованому на душу населення, не перевищує 4%. У країнах з середніми доходами частка сільського господарства досягала 36%, у бідних відповідне значення становило в середньому 33% (максимальний показник – 67%).

Динаміку співвідношення обсягу виробництва сільського господарства та ВВП України показано в табл. 1 та на рис. 1:

Таблиця 1

Виробництво та розподіл валового внутрішнього продукту за видами економічної діяльності (у фактичних цінах; млн грн.)

Рік	Сільське господарство, млн грн	Темп зростання (базовий метод), %	Валовий внутрішній продукт, млн грн.	Темп зростання (базовий метод), %	Частка сільського господарства у ВВП, %
2001	66306	-	484220	-	13,69
2002	66430	0,19	528624	9,17	12,57
2003	66119	-0,47	630831	19,33	10,48
2004	85668	29,57	842055	33,48	10,17
2005	94801	10,66	1048481	24,51	9,04
2006	98410	3,8	1252209	19,43	7,86
2007	113149	14,98	1650992	31,85	6,85
2008	154445	36,5	2205334	33,58	7,00
2009(розрахункове значення)	61325	-60,29	1875910	-14,94	3,27

Джерело: складено автором за даними Державного комітету статистики України

Результати аналізу свідчать, що частка сільськогосподарського виробництва в Україні становить в середньому близько 7%, що доводить недостатню розвиненість економічної системи держави. За даними останнього 2009 фінансового року частка сільського господарства складає 3,27%, однак цю інформацію не можна вважати позитивною тенденцією, оскільки подібна динаміка свідчить скоріше про рецесію виробництва галузі на фоні інфляційних явищ.

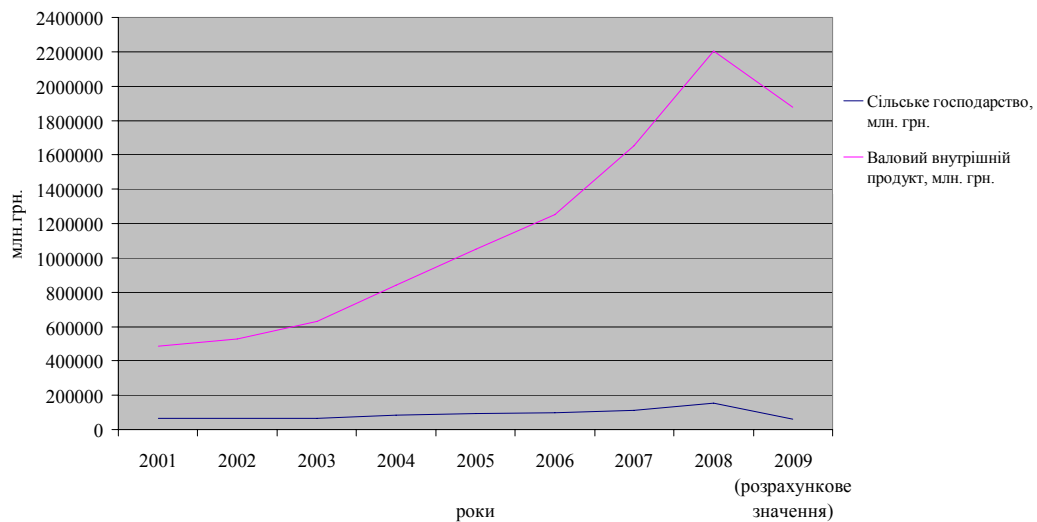

Рис. 1. Динаміка та співвідношення обсягу сільськогосподарського виробництва та ВВП України в 2001-2009 рр.
Джерело: складено автором за даними Державного комітету статистики України

Подолати таке становище можна лише за допомогою засобів державного регулювання, спрямованих на підтримку малого та середнього бізнесу, оскільки великі підприємства з колективною формою власності наразі переживають кризу.

Проте, як зазначає Рудник В.В. [2], зростаючі масштаби підприємницької діяльності, інфляційні процеси, необхідність адаптації національних умов до міжнародних, і, передусім, європейських норм щодо регулювання підприємницької діяльності зумовили перегляд критеріїв віднесення підприємств до малих, середніх та великих.

Результатом цього стало прийняття Верховною Радою України Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань регулювання підприємницької діяльності» [3]. Цим Законом встановлено, що малими визнаються підприємства, в яких середньооблікова чисельність працюючих за звітний рік не перевищує 50-и осіб, а обсяг валового доходу від реалізації продукції (робіт, послуг) за цей період не перевищує 70 млн грн.

Великими визнаються підприємства, в яких середньооблікова чисельність працюючих за звітний рік перевищує 250 осіб, а обсяг валового доходу від реалізації продукції (робіт, послуг) за рік перевищує 100 млн грн. Усі інші визнаються середніми. Таким чином, вже найближчим часом відбудеться перерозподіл суб'єктів господарювання згідно з новими критеріями. Результатом цього стане, з одного боку, збільшення кількості малих підприємств за рахунок середніх і великих, а також розширяться можливості підприємств щодо залучення державної підтримки, з іншого – збільшення кількості підприємств, які матимуть право на державну підтримку, призведе до розпорошення значних фінансових ресурсів держави та не матиме практичного ефекту. Водночас ці підприємства також матимуть право використовувати спрощену систему оподаткування, що запроваджена Указом Президента України від 3 липня 1998 року № 727/98 «Про спрощену систему оподаткування обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва» [4], що в свою чергу, призведе до ухилення від оподаткування та зменшення надходжень до бюджету.

Однак слід зазначити, що встановлення критерію для малих підприємств 70 млн. грн., а для великих – понад 100 млн грн майже нівелює грані між ними. Разом з тим, виділення в окрему категорію мікропідприємств чомусь залишилось поза увагою Закону [3], а саме дрібні підприємства, зокрема фермерські господарства, як демонструють результати проведеного у попередньому підрозділі аналізу, мають найбільшу ефективність фінансово-господарської діяльності, що пояснюється високою зацікавленістю власників і співробітників (оскільки часто подібні підприємства є родинними) у кінцевих результатах діяльності.

Надзвичайно важливим для невеликих підприємств є вплив оподаткування – прямого та непрямого. Як відзначає у своїй статті Н.М. Малініна [5], формами непрямого оподаткування в Україні є акцизи, які у сільському господарстві представлені універсальною формою – податком на додану вартість, однак їх використання пов'язане з великою кількістю складнощів, зокрема нерівномірністю кругообігу виробничих фондів протягом року – підприємству необхідно вкладати кошти у виробництво протягом першого півріччя, у той час як вивільняються вони в основному в другому півріччі.

Як зазначає автор статті «Аналіз непрямого оподаткування сільськогосподарських товаровиробників та шляхи його вдосконалення», ПДВ має «специфічний механізм обчислення і сплати, який полягає у сплаті підприємствами до бюджету різниці між сумами ПДВ, що надійшли до господарства у складі реалізованої продукції (робіт, послуг), і сумами ПДВ, сплаченими за придбані виробничі ресурси» [5, с. 114].

На даний момент діє норма [6], згідно з якою сума податку на додану вартість, що повинна

сплачуватися до бюджету переробними підприємствами всіх форм власності за реалізовані ними молоко та молочну продукцію, м'ясо та м'ясопродукти, у повному обсязі спрямовується виключно для виплати дотацій сільськогосподарським товаровиробникам за продані ними переробним підприємствам молоко і м'ясо в живій вазі, однак механізм відшкодування не відпрацьовано.

Отже, у агропромислових виробників потреба у придбанні матеріально-технічних ресурсів для поновлення фондів виробництва виникає здебільшого на початку року, через що рівень погашення податкового кредиту не тільки не є рівномірним протягом року, а й наприкінці року, як свідчать наведені у статті результати аналізу [5], ні в одному господарстві не спостерігається повного його погашення (мінусове сальдо з ПДВ).

Переважає більшість підприємств, які займаються виробництвом, переробкою та збутом сільськогосподарської продукції, в яких сума, одержана від реалізації сільськогосподарської продукції власного виробництва та продуктів її переробки за попередній звітний (податковий) рік, перевищує 75% (до 2004 року – 50%) загальної суми валового доходу підприємства, є платниками фіксованого сільськогосподарського податку.

Об'єктом фіксованого сільськогосподарського податку є площа сільськогосподарських угідь, переданих у власність або наданих в користування сільськогосподарським товаровиробникам, у тому числі на умовах оренди, а також земель водного фонду, які використовуються рибницькими, рибальськими та риболовецькими господарствами. Якщо земельна ділянка передається в оренду, тоді її власник не сплачує цей податок, а за нього сплачує орендар. Нині ставки податку встановлено з гектара сільськогосподарських угідь у відсотках до їх грошової оцінки: для ріллі, сіножатей та пасовищ – 0,5%, для багаторічних насаджень – 0,3%. Для районів зі статусом гірських передбачена пільга, рівень ставок у них нижчий – ставка фіксованого податку становить відповідно 0,3 та 0,1%. Враховуючи специфіку сільськогосподарського виробництва, основні виплати по фіксованому сільськогосподарському податку перенесені на другу половину року: у першому і другому кварталах – лише 10%, у третьому – 50%, четвертому – 30% [7].

Суттєвий вплив на діяльність дрібних та середніх підприємств має земельне законодавство України, що на даний момент є недостатньо врегульованим, причому вплив цього аспекту є зараз особливо суттєвим з огляду на загострення фінансово-економічної кризи. Проект Закону України «Про ринок земель сільськогосподарського призначення» було відхилено Верховною Радою, натомість було прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо запобігання негативним наслідкам впливу світової фінансової кризи на розвиток агропромислового комплексу» № 922-VI від 04.02.2009 [6], який передбачав заборону на продаж земель сільськогосподарського призначення до 01.01.2010, тобто пролонгував діючий мораторій на продаж земель сільськогосподарського призначення, та водночас не відміняв законність дарування таких земель, був фрагментарним та суперечливим. Ці та інші фактори призвели до визнання даної зміни неконституційною згідно з Рішенням Конституційного Суду №29-рп/2009 від 24.11.2009 [8].

Ще одним фактором, що впливає на державне регулювання галузі сільськогосподарського виробництва України, є членство нашої держави у СОТ.

Як зазначається у матеріалі Міністерства економіки України «Довідка щодо сільського господарства України в умовах СОТ» [9], підготовленого Департаментом торгових переговорів та співробітництва з СОТ, сільське господарство завжди було важливою складовою переговорного процесу в рамках вступу України до СОТ.

Основною метою успішного завершення цих переговорів було забезпечення належного рівня підтримки агропромислового комплексу країни та створення умов для конкурентоспроможності вітчизняного сільськогосподарського виробника після вступу до СОТ. Країни, що приєднуються до Організації, відповідно до Угоди СОТ про сільське господарство беруть на себе певні зобов'язання щодо державної підтримки сільського господарства, доступу до ринку сільськогосподарських і продовольчих товарів, механізму оподаткування виробництва, експортної конкуренції в сільськогосподарській і продовольчій торгівлі тощо.

Незважаючи на те, що зі вступом до СОТ держава мусила здійснити певну лібералізацію доступу до ринку, Україні вдалось відстояти свою позицію та досягти компромісу стосовно принципових питань переговорів. Це стало можливим завдяки спільній роботі Мінекономіки, Мінагрополітики та ТЕМ у складі Постпредства України у Женеві. Основні результати роботи наступні:

1. Державна підтримка. Принциповим досягненням переговорів можна вважати домовленість стосовно підтримки сільського господарства, яка дозволяє ефективно субсидувати агропромисловий комплекс.

Відповідно до загальноприйнятої практики, в системі СОТ діє правило щодо скорочення, для розвинених країн, домовленого сукупного виміру підтримки сільського господарства на 20 % протягом шести років з моменту вступу до СОТ. В рамках поточного раунду переговорів Доха-Розвиток узгоджується 30% скорочення протягом п'яти років з дати завершення переговорів.

Завдяки своїй позиції на переговорах, Україна не має зобов'язань перед СОТ зі скорочення внутрішньої підтримки, що надається через «жовті» програми. Є лише зобов'язання не перевищувати

домовлений річний сукупний вимір підтримки (СВП). Щорічний СВП, який акумулює в собі окремі «жовті» програми підтримки, не повинен перевищувати для України 3 млрд 43 млн грн. При цьому, можливості надання підтримки не обмежуються цим показником. Додатково Україна може кожен рік витратити на жовті програми до 5% від річної вартості виробництва валової продукції сільського господарства та до 5% від річної вартості по кожному окремому продукту.

Як і всі країни-члени СОТ, Україна не має обмежень на так звані «зелені» програми внутрішньої підтримки сільського господарства, вплив яких на торгівлю відсутній або мінімальний, за умови, що ці програми відповідають умовам, визначеним в Угоді СОТ про сільське господарство. Бюджетне фінансування програм «зеленої скриньки» може бути збільшено Україною, тому що воно не обмежується з боку СОТ, зокрема на видатки на створення інфраструктури, консалтинг, маркетингові послуги, охорону навколишнього середовища, навчання, інспектування продукції, розбудову сучасної системи технічних стандартів, прискорення роботи з їх гармонізації з міжнародними та європейськими.

Таким чином, домовлений рівень державної підтримки сільського господарства, за умов певного реформування механізму надання такої підтримки, передбачає достатні можливості для захисту вітчизняного агропромислового комплексу в умовах членства у СОТ та відповідає сучасним потребам.

Наразі необхідним є реформування механізму надання державної підтримки відповідно до принципів СОТ. Пошук оптимальних шляхів для удосконалення підтримки сільського господарства та моніторинг зобов'язань, прийнятих у рамках СОТ, є одним із головних аспектів співпраці департаменту із відповідними структурними підрозділами Мінагрополітики.

2. Встановлення тарифної квоти на цукор-сирець з тростини. Найбільші суперечки у вступному процесі викликали питання про доступ до вітчизняного ринку цукру-сирцю з тростини. Питання полягало у необхідності забезпечення мінімального доступу на вітчизняний ринок відповідно до правил СОТ (не менше 5% від внутрішнього споживання). Тариф на цукор білий та цукор-сирець на рівні 50%, але не менше 300 євро за тону означав фактичне закриття ринку, неприйнятне не тільки для членів СОТ, а й для українського споживача – Україна протягом останніх років щорічно додатково ухвалювала квоти на пільговий імпорт цукру. В ході складного переговорного процесу була погоджена пропозиція української сторони про запровадження щорічної тарифної квоти в обсязі 260 тис. тонн (впливові країни-члени СОТ наполягали на 480 тис. тонн) зі ставкою ввізного мита 2% в межах квоти на ввезення цукру-сирцю з тростини, що є оптимальним обсягом для захисту ринку, забезпечення конкуренції і створення страхового фонду на випадок неврожаю цукрового буряку. Водночас поза межами квоти українська сторона відстояла захисний митний тариф зі ставкою 50%.

Зобов'язання стосовно встановлення та розподілу тарифної квоти на цукор-сирець з тростини містяться у Звіті Робочої групи з розгляду заявки України про вступ до СОТ (параграф 136) та у частині I розділу I Графіку поступок і зобов'язань по товарах, затвердженого Законом України «Про ратифікацію Протоколу про вступ України до Світової організації торгівлі» від 10 квітня 2008 року №250-VI (перебуває на стадії доробки, статус документу – «повернуто з підписом від Президента»). Відповідно до зобов'язань Україна повинна забезпечити запровадження та розподіл тарифної квоти на 2009 рік в обсязі 263 900 тонн.

Слід відзначити, що з метою додаткового захисту вітчизняного виробництва цукру за активної участі департаменту було розроблено механізм регулювання ввезення в Україну цукру-сирцю з тростини в рамках тарифної квоти відповідно до зобов'язань України як члена СОТ.

Обмеження обсягу ввезення цукру-сирцю з тростини, яке не суперечить зобов'язанням України, запроваджено Постановою КМУ від 12.11.2008 №1002 «Про затвердження Порядку розподілу тарифної квоти на ввезення в Україну цукру-сирцю з тростини» (далі Порядок), яка набрала чинності з 01.01.2009. Визначальним фактором контролю за поставками цукру-сирцю з тростини в рамках тарифної квоти є вимога подання до Мінекономіки в установленому порядку заявок від суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності України (ЗЕД), зокрема заводів-виробників цукру чи суб'єктів ЗЕД, що мають договірні відносини з виробниками, на отримання ліцензій відповідно до п.8 зазначеного Порядку.

Крім того, відповідно до п. 2 Постанови КМУ «Про затвердження порядку використання кінцевого продукту переробки цукру-сирцю з тростини, ввезеного в межах встановленої тарифної квоти» від 27.12.2008 № 1125, весь обсяг імпортованого цукру-сирцю з тростини підпадає під контроль Мінагрополітики та асоціації «Укрцукор». На підставі неофіційних консультацій з експертами Постійної місії Європейської комісії при СОТ, можна зробити висновок, що відзначений механізм контролю практично унеможливує ввезення цукру-сирцю з тростини на територію України без згоди на це Мінагрополітики, асоціації «Укрцукор» або виробників цукру та суб'єктів ЗЕД, пов'язаних з ними контрактними домовленостями.

3. Застосування спеціальних режимів оподаткування ПДВ сільськогосподарських товаровиробників. Важливим моментом переговорів стало також збереження Україною права застосування спеціального режиму оподаткування ПДВ для сільськогосподарських товаровиробників шляхом акумуляції, що в умовах нестачі вільних бюджетних коштів є вагомим та дієвим механізмом непрямою підтримки сільськогосподарських товаровиробників (щорічно близько 2 млрд грн).

Слід зазначити, що окремі країни-члени СОТ обгрунтовано відзначали невідповідність режиму

аккумуляції ПДВ вимогам Статті III ГАТТ 1994 «Національний режим щодо внутрішнього оподаткування та регулювання», відповідно до якої «Товари, які походять з території будь-якої сторони, імпортовані на територію будь-якої іншої сторони, не повинні підпадати, прямо чи опосередковано, під внутрішні податки та інші внутрішні збори будь-якого роду, які перевищують податки та збори, що прямо чи опосередковано застосовуються до аналогічних вітчизняних товарів...».

Незважаючи на це, делегація України змогла захистити режим аккумуляції ПДВ, який передбачає застосування ПДВ за ставкою 20 % щодо всієї реалізованої сільськогосподарської продукції, незалежно від того, чи вона імпортована, чи вироблена на території України. Отже, відповідно до зобов'язань держави перед СОТ, у сільськогосподарському секторі відносин не забороняється використовувати механізм аккумуляції ПДВ, направлений на підтримку вітчизняних виробників.

Крім того, з метою виконання зобов'язань, прийнятих у рамках СОТ та забезпечення належного рівня підтримки сільськогосподарських товаровиробників в умовах СОТ були прийняті певні законодавчі зміни, спрямовані на збереження непрямой підтримки аграріїв в умовах членства в СОТ.

Так, Законом України «Про першочергові заходи щодо запобігання негативним наслідкам фінансової кризи та про внесення змін до деяких законодавчих актів України», який було прийнято в цілому 31.10.2008 № 639 – VI, внесено зміни до законів України «Про податок на додану вартість» та «Про оподаткування прибутку підприємств» в частині скасування нульової ставки і виплати дотацій переробним підприємствам, які передбачають поширення з 01.01.2009 режиму аккумуляції сільськогосподарськими підприємствами коштів ПДВ на всі операції з поставки агропродукції власного виробництва та продуктів її переробки, включаючи продаж молока і м'яса переробним підприємствам та продукцію підкацизних товарів.

4. Участь у переговорах раунду Доха-Розвиток у сфері сільського господарства. Проект домовленості країн-членів СОТ у сфері сільського господарства містить в собі зобов'язання стосовно суттєвої лібералізації торгівлі сільськогосподарською продукцією, зокрема значного скорочення рівнів субсидування та тарифів. Останній проект домовленості розповсюджений у «липневому 2008 пакеті» (документ TN/AG/W/4/Rev.3) містить умови щодо формул 30% скорочення субсидій, що викривлюють торгівлю, тарифів та інші питання.

Однак, завдяки консультації, проведених у рамках СОТ, Україна приєдналась до групи країн, що нещодавно вступили до Організації, що дає змогу зберегти рівень підтримки сільського господарства та тарифів незалежно від результатів раунду Доха-Розвиток і додаткові конкурентні переваги на світовому ринку.

Висновки. Таким чином, підводячи підсумок, можна відмітити наступне:

- подолання складного становища у вітчизняному сільському господарстві можливе лише за допомогою засобів державного регулювання, спрямованих на підтримку малого та середнього бізнесу, оскільки великі підприємства з колективною формою власності наразі переживають кризу;
- важливий вплив на підприємства аграрної галузі здійснює система їх оподаткування;
- суттєвий вплив на діяльність дрібних та середніх підприємств також має земельне законодавство України, що на даний момент є недостатньо врегульованим, причому вплив цього важеля є зараз особливо суттєвим з огляду на загострення фінансово-економічної кризи;
- вагомим фактором, що впливає на державне регулювання галузі сільськогосподарського виробництва України, є членство нашої держави у СОТ.

Література

1. Миколайчук М.М. Реформування структури господарського комплексу як інструмент державного регулювання економіки регіону / М.М. Миколайчук // Теорія та практика державного управління : зб. наук. пр. – Х. : Вид-во «Магістр», 2008. – Вип. 4 (23). – С. 120-128.
2. Рудник В.В. Критерії виокремлення суб'єктів малого та середнього підприємництва / В.В. Рудник // Економіка АПК : міжнародний науково-виробничий журнал. – 2009. – № 4 (174). – С. 68-72.
3. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань регулювання підприємницької діяльності» № 523-VI від 18.09.2008 // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2009. - № 6. – С. 21.
4. Указ Президента України «Про спрощену систему оподаткування обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва» від 3 липня 1998 року № 727/98 // Уряд. кур'єр. – 1998.
5. Малініна Н.М. Аналіз непрямого оподаткування сільськогосподарських товаровиробників та шляхи його вдосконалення / Н.М. Малініна // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України : збірник наукових праць. – 2009. – Вип. 142. – С. 113-119.
6. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо запобігання негативним наслідкам впливу світової фінансової кризи на розвиток агропромислового комплексу» № 922-VI від 04.02.2009 // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2009. – № 26. – С. 323.
7. Дем'янчук В. Механізми оподаткування в галузі сільського господарства України / Проект

«Аграрна політика для людського розвитку» / Дем'янчук В., Сеперович Н. // Матеріал Аналітично-дорадчого Центру блакитної стрічки, 2005. – 36 с.

8. Рішення Конституційного Суду України «Про визнання неконституційним Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо запобігання негативним наслідкам впливу світової фінансової кризи на розвиток агропромислового комплексу» №922-VI від 4 лютого 2009 року» № 29-рп/2009 від 24.11.2009.

9. Довідка щодо сільського господарства України в умовах СОТ // Офіційний веб-сайт Міністерства економіки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://me.kmu.gov.ua/control/uk/publish/printable_articleart

10. Офіційний веб-сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>

Надійшла 15.08.2010

УДК 061.4

О. Г. ВДОВІЧЕНА

Чернівецький торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету

МАРКЕТИНГОВЕ ПЛАНУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ УЧАСТІ ПІДПРИЄМСТВ У ВИСТАВКОВО-ЯРМАРКОВИХ ЗАХОДАХ ЯК УМОВА ПІДВИЩЕННЯ ЇХ ПРИБУТКОВОСТІ

У статті зосереджена увага на дослідженні процесу планування, організації та участі сучасного підприємства у виставково-ярмаркових заходах. Відзначено, що добре спланована виставкова діяльність дає змогу передусім ефективно використовувати маркетингові ресурси підприємства, досягти як комунікативних, так і торговельних поточних цілей підприємства, визначити напрями перспективного маркетингового розвитку підприємства, а також підвищити прибутковість та зміцнити позиції на внутрішньому і зовнішньому ринках. Проаналізовано основні етапи організації виставкової діяльності.

In article the attention is concentrated to research of process of planning, the organisation and participation of the modern enterprise in vistavochno-exhibition actions. It is noticed, that well planned exhibition activity gives the chance to use effectively first of all marketing resources of the enterprise, to reach both communicative, and the trading current purposes of the enterprise to define directions of perspective marketing development of the enterprise, and also to raise profitableness and to strengthen positions in the internal and external markets. The basic stages of the organisation of exhibition activity are analysed.

Ключові слова: планування, маркетингові ресурси, виставкова діяльність.

На сучасному етапі розвитку ринкових відносин виставки-ярмарки доцільно розглядати як систему комунікації, що об'єднує між собою каналами комунікації різні елементи виставкового комплексу, а також економічні, політичні, соціальні компоненти у внутрішньому і зовнішньому виставковому середовищі.

Проведення торговельних ярмарків і виставок, що є за своєю природою багатоцільовим засобом підприємницької комунікації, тісно зв'язане з політичною, демографічною, економічною і технологічною кон'юнктурою, що формує чинники, якими визначається кількість, характер, географічний розподіл заходів, а також політика їхніх організаторів у відношенні спеціалізації і рівня послуг, що надаються. Крім того, активізація виставкової діяльності сприяє становленню ринкових відносин в економіці країни, надає конкретну допомогу підприємствам, містам і країні в розвитку інфраструктури, налагодженні економічних зв'язків, розширенні виробництва.

Технологія планування та проведення виставки-ярмарку потребує ретельної підготовки, координації та контролю за кожним етапом організації заходу, що забезпечить ефективне функціонування виставкової діяльності підприємства. Серед відомих науковців особливої уваги на процес планування виставкової діяльності звертали такі вчені, як Старобінський Е.С., Альошина І.В., Петелін В.Г., Лукашкова Л.В., Шарков Ф.И., Стровський Е.Д. Фролова Д.Л. та ін. Питання щодо визначення цілей участі, які безпосередньо впливають на процес планування в своїх працях розкривали такі зарубіжні фахівці, як С. Фрідман та П. Сміт.

Досліджуючи процес участі сучасного підприємства у виставково-ярмаркових заходах необхідно відзначити, що добре спланована виставкова діяльність дає змогу, передусім, ефективно використовувати маркетингові ресурси підприємства, досягти як комунікативних, так і торговельних поточних цілей підприємства, визначити напрями перспективного маркетингового розвитку підприємства. Саме ці аспекти і визначили **актуальність** даної статті.

Метою дослідження є визначення та аналіз основних етапів ефективного планування організації участі підприємства у виставково-ярмаркових заходах.

Для досягнення визначеної мети необхідно виділити ряд **завдань**, а саме:

- 1) дати характеристику кожного організаційного етапу виставкової діяльності;
- 2) зосередити увагу на складових елементах процесу планування;
- 3) визначити критерії ефективності виставкового заходу;